

1. Uvod

Krajem 70-ih godina prošlog vijeka ubrzava se naglo proces globalizacije, čija je najvažnija karakteristika globalna ekonomska međuzavisnost. Proces se višestruko ubrzava nakon završetka hladnog rata i prestanka globalne ideološko-političke vojne i ekonomske bipolarne konfrontacije. U tom procesu dolazi do nagle i ubrzane integracije tržišta, odnosno do snažnih integracija nacionalnih ekonomija i utakanja u svjetsku ekonomiju sa trendom brzog svjetskog razvoja u cjelini. Realna posljedica naglog i ubranog razvoja jeste polarizacija između razvijenih i nerazvijenih zemalja na koje proces globalizacije nema jednak uticaj. Nerazvijene zemlje nastoje da što brže razvijaju nacionalne ekonomije, što nije realno očekivati bez dotoka novih inostranih investicija. Upravo zbog ekonomskih potreba globalizacija i međuzavisnost pokazuju u kojoj mjeri raste značaj ekonomske diplomatije kao oblik diplomatije koji ubrzano dobija na važnosti. Diplomacija okrenuta, prije svega, ekonomiji, jednoj zemlji može pomoći u obezbjeđenju neophodnih svježih investicija, povećanju ekonomske razmjene sa drugim zemljama, stvaranje duha otvorenosti i saradnje, odnosno, opšte rečeno, zaštita i promocija nacionalnih ekonomskih interesa. Time se ujedno obezbjeđuje i napredak na unutrašnjem planu, povećava životni standard. Iako velike sile ostaju najvažniji subjekti, odnosno nosioci aktivnosti i procesa u svjetskoj politici, činjenica je da na globalnom planu sve više uticaja imaju i srednje i male države, pojedinačno ili grupisane, i veoma različite vrste asocijacija i donekle limitiraju političke ambicije i ciljeve tzv. „velikih sila“. Politička strana procesa globalizacije istovremeno pokazuje i nagli porast nedržavnih subjekata međunarodnih odnosa poput međunarodnih organizacija s jedne strane, ali i subdržavnih aktera poput regiona, gradova, opština i sličnih ili aktera čije postojanje i aktivnosti ne zavise od državnih sistema, odnosno transnacionalnih nevladinih aktera poput multinacionalnih kompanija, privrednih asocijacija, globalnih profesionalnih, radničkih, religijskih ili multilateralnih političkih asocijacija, odnosno međunarodnih nevladinih organizacija.

Međuzavisnost u uslovima nerazvijene privrede, velikog stepena nezaposlenosti, sporog socijalnog razvoja i brojnih drugih problema koji proističu iz nedovoljne materijalne osnove društva, predstavlja za mnoge, posebno male države, u novim međunarodnim odnosima u kojima njihov politički značaj zavisi od velikih ekonomsko-političkih sila i međunarodnih organizacija, proces u kojem svi traže da ostvare

bezbjednost i stabilnost. Zbog toga većina njih nastoji da što više osnaži ekonomsku diplomatiju da bi u uslovima ubrzanja procesa globalizacije što bolje pozicionirali svoje države i organizacije. Razvoju međuzavisnosti posebno je doprinio napredak informacionih tehnologija, tako da se značajno promijenilo stanje u odnosu na ranije periode. Odnosi među državama su ranije bili u velikoj mjeri opterećeni diplomatskim odnosima kao izrazom realističkog pristupa, što se snažno odražavalo u praksi diplomatsko-konzularnih predstavništava. Ona su posebno bila opterećena raznim diplomatskim depešama, dopisima i drugim dokumentima koji su imali status raznih oblika "tajni", posebno vojnih. Zahvaljujući razvoju informacionih tehnologija tajne, uopšte, svedene su na drastično manju mjeru, pa je tako i rad diplomata postao mnogo transparentniji. Promjenjenim pristupima i konceptima diplomatije uopšte, ekonomska diplomatija je dobila više prostora za djelovanje, posebno zato što je počela da daje vrlo značajne rezultate na ekonomskom polju. Obraćanje predsjednika razvijenih država na redovnim godišnjim seminarima, organizovanim za ambasadore stranih država, uglavnom su u pravcu davanja prioriteta u njihovom radu na ekonomskim pitanjima, odnosno usmjerenosti na ekonomsku diplomatiju.

Nešto ranije, početkom sedamdesetih godina prošlog vijeka, započinjanjem procesa decentralizacije i demokratizacije u Evropi i svijetu i lokalne zajednice dolaze u priliku da se, u skladu sa svojim opredjeljenjima, interesima i nadležnostima, takođe sve više počinju baviti konceptualizovanom i organizovanom ekonomskom diplomatijom. To postižu kroz priključenja raznim domaćim i međunarodnim asocijacijama, kroz druga povezivanja kojima ostvaruju kontakte s ostalim lokalnim zajednicama, velikim multinacionalnim kompanijama, raznim vrstama agencija na domaćem i međunarodnom nivou. Ovi procesi se dešavaju u vrijeme kada se pojavljuju i javljaju novi oblici međunarodnog organizovanja, a koji su u vrijeme ravnoteže snaga i bipolarne konfrontacije bili mnogo slabiji. Rezultat tih kontakata i saradnje je da su opštine postizale vrlo visoke rezultate, zatim djelimično uspješne i, u nekim slučajevima, slabe rezultate.

Iz bivše SFRJ, to znači i iz Bosne i Hercegovine, opštine su nakon završetka građanskih ratova ubrzale ostvarivanje kontakata sa međunarodnom zajednicom, dakle državama i međunarodnim organizacijama koje su upućivale svoje predstavnike u cilju rješavanja nametanja i održavanja mira (IFOR, SFOR), reformisanja unutrašnje bezbjednosti i policije (UNIPTF), problema izbjeglih i raseljenih lica (UNHCR),

implementacije Dejtonskog mirovnog sporazuma (OHR), demokratizacije, zaštite ljudskih prava i sprovođenja izbora (OSCE), uvođenja agencija lokalne demokratije (Savjet Evrope) i dr. Prelaz iz jednog u drugi sistem vrijednosti, političke i ekonomske organizacije društva bio je relativno neočekivan, a bivše jugoslovenske zemlje prolazile su ga prilično zauzete svojim „lokalnim“ ratovima, tako da su se prilično naglo susreli s procesom globalizacije i međunarodne institucionalizacije. Gotovo neočekivano, ne samo „stare“, i novonastale države na Balkanu ušle su u brojne, frekventne i intenzivne kontakte s međunarodnim organizacijama i drugim, uglavnom velikim, državama. Iz kontakata s tim organizacijama opštine su izlazile bogatije za novo iskustvo, vezano za saradnju sa predstavnicima međunarodne zajednice, što u ranijim iskustvima rada opština nije postojalo ili je bilo svedeno na mnogo manji obim. Dobijanjem raznih vidova pomoći kroz projekte rekonstrukcije i razvoja, opštine su u mnogo slučajeva dobile i satisfakciju kroz izgradnju i obnovu infrastrukturnih objekata, kuća za povratak izbjeglica, malih proizvodnih pogona za zapošljavanja i okončale izvođenje raznih vidova humanitarnih projekata. Mnogi kontakti su išli direktno preko lokalnih zajednica, te će se kasnije objašnjavati, odnosno odgovarati na pitanje: Zašto je međunarodna zajednica direktno saradivala sa opštinom?

Tako su opštine dobile priliku da se bave ekonomskom diplomatijom na dobrobit i u interesu svojih građana. To se nije odnosilo samo na elementarne ekonomske odnose u pogledu pomoći investicija i slično, već su takvom ulogom lokalne zajednice dobile i ulogu „pozitivne povratne sprege“, odnosno kroz svoje kontakte i određene politike počele su da utiču i na politike međunarodnih organizacija i pojedinih država i time nepovratno utiču na oblikovanje međunarodnih odnosa. Iz aspekata proučavanja tih iskustava pokazuje se promjena odnosa diplomatije lokalne zajednice iz isključivo pasivne ka limitirano aktivnoj, kako u okvirima spoljnih politika svojih država tako i neposredno u odnosima s drugim državnim, subdržavnim i nedržavnim subjektima međunarodnih odnosa. Procjena svih aspekata ovih iskustava neminovno će zahtijevati analizu političkih situacija u kojima se rukovodstvo opština nalazilo i bilo u situacijama da ih rješava. Ova iskustva su svakako neka vrsta novosti u radu opštine, jer u sadašnjem pristupu, vrstama i oblicima organizacije međunarodne i diplomatske veze dolaze kako uz redovne tako i kao posebne aktivnosti rukovodstva opština. Ta iskustva će biti analizirana i pokušaće se, kroz nova saznanja o ekonomskoj diplomatiji lokalne zajednice, doprinijeti teorijskom